

УМЫЛТАРЫМАШ

Марий йылме – марий калыкын шочмо йылмыже, тудын уш - акыл поянлыкше, илыш корно воштончышыжо.

Шочмо мут гоч йоча пўтынъ тўням шке калыкшын шўм-чонжо дене шижаш тунемеш. Шочмо йылме гына тукым коклаште пенгыде кылым ышта, калыкын тўс – ойыртежым арален кодаш полша.

Марий йылмым тунемме гоч йоча шочмо кундемын историйже да культуржо нерген ешартыш шинчымашым налеш, марий калык деке пагалыме кумыл ылыжеш, тидын гоч тунемше-влакын культур кўкшытышт нўлтатеш; кугыжаныш марий йылме шинчымашым погаш полшышо, уш-акылым шуарыше ешартыш йўныш савырна.

Марий кугыжаныш йылмым туныктымын цельже:

Кугыжаныш марий йылме марла кутырен моштыдымо икшыве-влаклан темлалтеш. Тиде предметын туныктымо цельже – тунемше-влакым культур-влак кокласе диалогыш ушнаш туныкташ да нунын шкешотан улмыж дене палдараш.

Палемдыме цель ныл йыжын гоч шукталтшаш:

- марий йылме нерген шинчымашым налмаш;
- тудын дене илышыште пайдаланен моштымаш;
- тунемше-влакым шуарымаш;
- койыш-шоктышым саемдымаш.

Кугыжаныш марий йылмым туныктымын содержанияже тыгай компонент-влак гыч шога:

- кутырымо сфера-влак, тема ден коммуникативный ситуаций-влак;
- лингвистика дене кылдалтше шинчымаш;
- лингвокраеведений дене кылдалтше шинчымаш;

Марий-Эл – марий йочаланат, республикысе вес калыкын икшывыштланат шочмо-кушмо да илыме вер. Сандене содержанияйыште кугу вер марий кундем дене кылдалтше информацийлан ойыралтеш. Ятыр материал марий калык нерген, тудын илыш-корныжо, культуржо нерген пуалтеш: марий культурын шкешотан улмыжо; марий енын шкем кучен моштымыжо, пўртўс дене кылдалт шогымыжо; шочмо пўртўсын сылнылыкше, поянлыкше; марий калыкын илыш - йўла да сурткоргышто вашлиялтше ойыртежже.

Кутырымо сфера-влак: модмаш, еш илыш, тунеммаш да пашам ыштымаш, профессий.

Тунемме ий мучко марий йылмылан 70 шагат ойыралтеш. Тиде чот гыч 4 шагат шинчымашым тергыме пашалан, 4 шагат нетрадиционный урок-влакым эртараш ойыралтеш. Тунемшаш материалым блок дене пуымо.

4-ше класс

Нылымше классыште ончыч тунемме иктешлалтеш да у материал пуалтеш. Йоча-влак кучылташ тунемме модель почеш шке шонымашыштым каласаш тунемыт. Урокышто тиде сомыллан утларак жап ойыралтеш. Кокымшо шагат утларакше сылнымутан произведений дене паша-влаклан ойыралтын.

Темлыме тема-влак.

1. Мемнан школна.
2. Шыже пагыт.
3. Ме ешыште келшен илена.
4. Теле чодыра.
5. Школ паша.
6. Шочмо вер.
7. Телын саламже.
8. Салтак кече.
9. Йошкар-Ола – рудола.
10. Шошо толмым шижына.
11. Сенымаш кече.
12. Кенежым ялыште (ола воктене).

5-6 почеламутым наизусть тунемаш.

И. Осмин. Шочмо элем.	В. Упымарий. Шочмо йылме.
С. Николаев. Авамлан.	И. Емельянов. Могай жап?
Б. Данилов. Шошыжат, чевержат.	Ю. Чавайн. Шочмо вер.
Л. Дербенев. Йошкар-Ола нерген муро.	

Лудшаш произведений-влак:

1. В. Осеева. «Кум йолташ», Н. Беляев. «Эн шергакан полек».
2. «Мукш орол», М. Казаков. «Йуштылмаште», М. Майн. «Часовой», И. Емельянов. «Могай жап?»
3. М. Майн. «Полышкалыше-влак, «Кудывечым ко уштын?», Н. Лекайн. «Галя кугу лийын».
4. М. Большаков. «Труд урокышто», С. Чавайн. «Паша чыла мастар деч лудеш».
5. А. Мичурин-Азмекей. «Шочмо верем, моторем», «Тулык-влак», И. Осмин. «Шочмо Элем».
6. Ю. Соловьев. «Молан лум ошо».
7. В. Дмитриев. «Киса», Г. Кармазин. «Янлык-влак телым кузе эртарат?», «Кылмен туншо лыве».
8. М. Сергеев. «Мемнан генерална», «Чоткар патыр».
9. Л. Дербенев. «Йошкар-Ола нерген муро», Ким Васин. «У Йошкар-Ола».
10. С. Николаев. «Авамлан», Мичурин-Азмекей. «Шошо пуртус».
11. Н. Лекайн. «Шортньо падыраш», В. Абукаев. «Йоча-влак фронтлан».
12. М. Казаков. «Мемнан пашана», С. Чавайн. «Кенеж эр»

4-ше класс

№	Блокын темыже	Содержаний	Паша-влак	План почеш	Эртары ме кече
1.	1. Мемнан школна.	В. Осеева «Кум йолташ».	Презентацийым ышташ тенеммаш «Лум мут ден пале мутым пале» модыш. Почеламутым сылнын лудаш тунеммаш. Анкетым возымаш. Марий модыш-влак. Почеш мут дене ушем мут-влакым кычалмаш.		
2.		Школ нерген презентаций			
3.		Н. Беляев «Эн шергакан полек».			
4.	2. Шыже пагыт.	М. Казаков «Йуштылмаште».	Сложный ойлончо-влакым чонымаш. Библиотекаш зксурсий. Книга-влак дене палыме лиймаш.		
5.		Макс Майн «Часовой».			
6.		И.Емельянов «Могай жап?».			
7.	3. Ме келшен илена.	Еш нерген почеламут-влак дене паша. Кас кочкышлан менюм ыштымаш. Н.Лекайн «Галя кугу лийын». Роль дене лудмаш.	У ий нерген муро-влакым мурымаш.		
8.		М. Большаков «Труд урокышто». С. Чавайн «Паша чыла мастар деч лудеш».			
9.		Марий Элын гимнже.			
10.	4. Школ паша.	А.Мичурин-Азмекей «Шочмо верем, моторем».	Школысо тоштерыш зксурсий. И. Михайлинын «Чоткар-патыр» сурет дене паша. Мурым колыштмаш.		
11.		И. Осмин «Шочмо элем».			
12.		Ю. Соловьев «Молан лум ошо».			
13.	5. Шочмо вер.	«Марий чодыра» газетым лудмаш. Г. Кармазин «Янлык-влак телым кузе эртатат».	Мурым колыштмаш. Авалан полеклалтше сценарийым возымаш.		
14.		У ий нерген муро-влак.			
15.		Коча-ковалан, ача-авалан открыткым ыштымаш, саламлымашым возымаш.			
16.	6. Теле чодыра.	Пионер-герой-влак нерген киносурет-влакым ончымаш.	Н.Лекайн да тудлан полеклалтше тоштер нерген М. Казаков лумеш тоштерыш заочный зксурсий. Морко поселок мучко зксурсий		
17.		Марий онар-влаклан чапку-влак кушто улыт.			
18.		М.Сергеев «Чоткар-патыр».			
19.	7. Телын саламже.	Йошкар-Ола нерген книга ден альбом-влак. Йошкар-Олашке заочный зксурсий дене.			
20.		Л. Дербенев «Йошкар-Ола нерген муро».			
21.		С.Николаев «Авамлан».			
22.	8. Салтак кече.	Авалан пайремже.			
23.		М.Азмекей «Шошо пуртус».			
24.		Кугу Ачамланде сар.			
25.	9. Йошкар-Ола – рудола.	Н. Лекайн «Шортньо падыраш». В. Абукаев «Йоча-влак фронтлан».			
26.		М.Казаков «Мемнан пашана».			
27.		С. Чавайн «Кенеж эр».			
28.	10. Шошо толмым шижына.	Кенеж нерген мурым мурымаш, марий модыш-влак дене модмаш. Эксурсий.			
29.		М.Казаков «Мемнан пашана».			
30.		С. Чавайн «Кенеж эр».			
31.	11.Сены-маш кече.	Кенеж нерген мурым мурымаш, марий модыш-влак дене модмаш. Эксурсий.			
32.		М.Казаков «Мемнан пашана».			
33.		С. Чавайн «Кенеж эр».			
34.	12. Кенежым ялыште (ола воктене).	Кенеж нерген мурым мурымаш, марий модыш-влак дене модмаш. Эксурсий.			
35.		М.Казаков «Мемнан пашана».			
		С. Чавайн «Кенеж эр».			